

Introduïm *El capital al segle XXI*, de Thomas Piketty, als lectors. Esteu d'acord que la base de l'obra és que la desigualtat creix amb el capitalisme perquè el rendiment del capital (a través de l'especulació immobiliària i financera) és més gran que la taxa de creixement de l'economia (el PIB d'un Estat) i que el creixement dels salaris?

—JOSEP FONTANA: El que diu en Piketty és que aquesta fórmula que heu esmentat és una regla de la història de la humanitat i que l'etapa en què les coses han anat diferent, entre els anys 20 i els anys 70, ha estat una època d'anormalitat. Per tant, hem de pensar que les coses sempre aniran així. És una condemna que tenim damunt nostre. Aquesta és la tesi, profundament reaccionària en el fons, de Piketty.

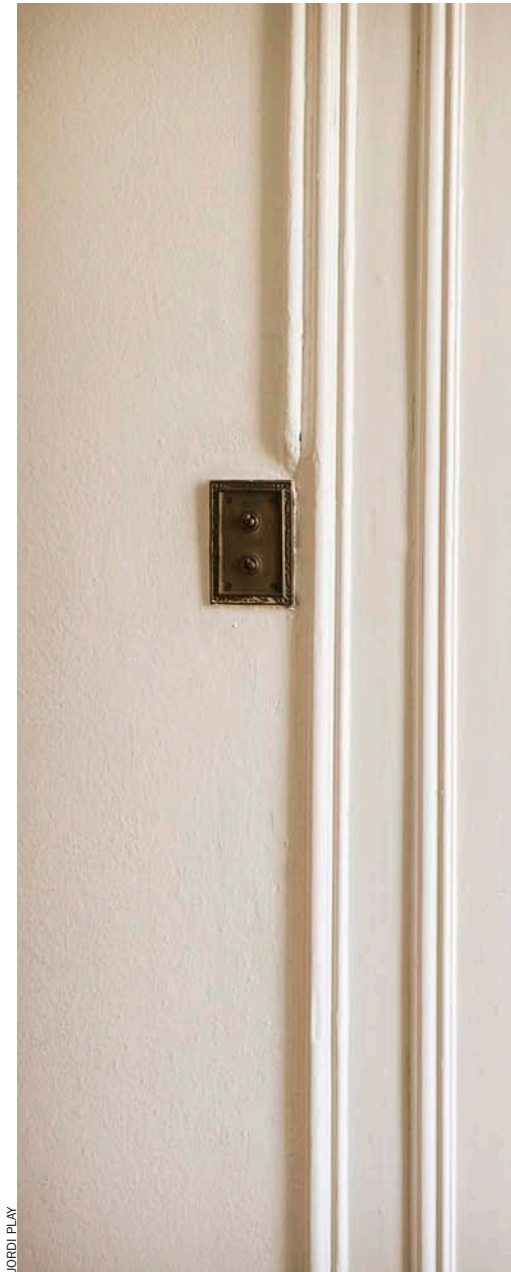
—JOAQUIM COELLO: Jo crec que el llibre té una genialitat: ser capaç de presentar la història de l'economia al llarg dels segles, la qual cosa té una dificultat intrínseca perquè les dades econòmiques varien en funció de la moneda, en funció de cada lloc, etc. Comparar dades del segle XVIII amb dades del segle XXI és un càlcul extraordinàriament difícil. Ell troba una manera de fer-ho que és genial. Sense això el llibre seria intel·ligible. Per exemple, quan parla de la desigualtat ell troba un paràmetre molt adient: quin és el percentatge de tota la propietat —del capital o de les rendes— a les mans del 10 per cent de la població de la part alta. Això permet comprendre perfectament quina és la potència d'aquesta elit que té molts béns de capital o rendes de capital. Per exemple, quan parla de quin és el valor de tots els actius que hi ha —que primer eren, naturalment, les terres agrícoles i després les propietats urbanes i, encara més endavant, les accions o les participacions en empreses— ho mesura a través del rendiment de capital. Aquesta mesura permet comparar unes coses i altres al llarg del temps. Per a mi, aquesta és la primera genialitat del llibre. I la segona genialitat és que no pretén concloure res, no dóna pas una recepta de com s'arregla tot.

—**Però hi ha un capítol final que parla d'un impost...**

—J. FONTANA: Un impost que és utòpic.

'El capital al segle XXI' (Seuil, 2013), de Thomas Piketty ha aixecat polseguera entre economistes i historiadors de l'economia, sobretot per la seva teoria sobre les desigualtats. EL TEMPS reuneix l'historiador Josep Fontana i l'enginyer Joaquim Coello, ex-president de l'Autoritat Portuària de Barcelona i ex-conseller delegat d'APPLUS. Tots dos analitzen les innovacions i els punts febles de Piketty i conclouen que "estimula a pensar, encara que no hi estiguis d'acord".

—J. COELLO: Que és utòpic, sí. Però no hi ha cap intent de donar una solució per resoldre això. Seria molt banal intentar donar una solució per a un problema que ha tingut la humanitat des de sempre. Ara! El llibre sí que té una ensenyança: que el món, des de sempre, ha estat governat per una elit que té la major part dels recursos. A partir d'aquí s'explica la Revolució francesa i la Revolució americana. Totes dues s'expliquen quan el creixement econòmic és superior al creixement vegetatiu de la població. Això dóna uns recursos a una nova classe social —que no són ni l'aristocràcia ni l'Església—, que són els burgesos i que

JORDI PLAY

permeten fer la revolució. Amb això s'arriba a la conclusió, si voleu marxista, que l'economia explica la història.

—**Hi esteu d'acord, senyor Fontana?**

—J. FONTANA: Crec que el plantejament de Piketty té unes quantes falles. Primera: que tota l'etapa que ha estat diferent, entre els anys 20 i els 70, li fa nosa i intenta explicar-ho per un conjunt de desastres —les dues guerres mundials, el disbarat de voler posar impostos al capital, etc.— però no ho analitza com cal i oblida que en aquest període hi ha hagut gent que pensava que les coses podien ser diferents.

Segona: el seu món és França, amb una mica d'afegit d'Anglaterra, i els Estats Units, que són un món a part. Però és que el món és més gran i això se li escapa. Per exemple: a les profecies que fa per al segle XXI, quan parla de creixement, parla de creixement demogràfic i econòmic. Les dades demogràfiques, per tant, són clau. En aquest sentit em sorprèn que estigui funcionant, el 2013, amb les velles estimacions de creixement de les Nacions Unides, que sostenien que baixarien les taxes de natalitat en aquest segle. Per tant no té en compte que aquestes estimacions s'han corregit totalment i n'hi ha de noves que diuen

que la població d'Àfrica creixerà d'una manera extraordinària –i estem veient que a l'Amèrica Central també creix. Piketty, doncs, fa prediccions basant-se en previsions que ja s'han demostrat errònies. A sobre, a Piketty sempre li falta una peça: el paper de la política en tot aquest joc.

I, finalment, planteja aquest impost sobre el capital que ell mateix sap que és impossible.

—J. COELLO: Estic d'acord amb el professor Fontana. Però és que, a mi, aquesta part del llibre és la que m'interessa menys. Aquestes prediccions em semblen banals. De tota manera, una

acotació sobre el que heu dit: és cert que parla molt de França –està molt orgullós que hi hagi moltes dades–, parla d'Anglaterra i parla sobretot dels EUA. Però quan parla dels països emergents explica que no hi ha dades i, per tant, no s'hi pot estendre. Però jo ja accepto que no és una història del món sinó de l'economia dels països desenvolupats; el que m'interessa és l'anàlisi que fa. Al capdavall, si fem previsions del món futur hem de pensar que s'assemblarà al món avui desenvolupat.

—**Creieu, com diu el professor Fontana, que a Piketty li fa nosa el període que no s'ajusta a les seves teories?**

JORDI PLAY

Josep Fontana: “Piketty no dóna cap paper a la política i la seva teoria falla per al període entre 1920 i 1980”

—J. COELLO: Jo no crec que li faci nosa. El problema fonamental que tenim és que les dues guerres mundials produeixen un canvi en els paradigmes econòmics a Europa i els EUA que canvien realment el món. És veritat que als anys cinquanta i seixanta es produeix un creixement de les rendes que abans no s’havia donat. Els que hem nascut en aquesta època hem pensat que això era la normalitat i Piketty ens diu que no, que això ha estat la anormalitat. Per tant, a finals del segle XX i començament del XXI tornem a una època que les desigualtats són cada vegada més grans, la importància de les rendes de capital és més important, el capital privat és més important que el capital públic... Això em sembla una revolució.

—J. FONTANA: Jo accepto la lucidesa de l’anàlisi de Piketty per a tot el període que abasta fins al 1913. Ho accepto. Crec que dóna idees útils per analitzar-

lo. Però penso que quan arriba a aquesta situació, a ell li trontolla la teoria. I en aquest moment hi ha la Revolució russa i l’efecte que la Revolució russa té en altres països: hi ha el feixisme, hi ha la Guerra Freda. Però cita gairebé de passada –i mig en broma– gent que ha tingut un paper important en aquests períodes, com Reagan o la senyora Thatcher.

—**Professor Fontana, vos dèieu que era reaccionària una teoria com la de Piketty perquè planteja que no es pot canviar aquesta història.**

—J. FONTANA: Que el futur hagi de ser com aquest passat o que hagi de ser com la gent pensava que seria fins als anys setanta o vuitanta, ja ho decidirem. A vostè li va millor pensar que aquest és l’ordre que vindrà i a mi em va millor pensar que hem de tenir esperances de canviar les coses.

—J. COELLO: No, no, no. A mi no em va bé que això vagi així. Però jo constato que això és molt difícil de canviar...

—J. FONTANA: Sí, home, ja ho sé.

—J. COELLO: És profundament difícil de canviar. Ell diu, per exemple, que el 50 per cent dels recursos generats pels béns públics i privats avui dia serveixen per fer un transvasament de riquesa de les classes més protegides a les més desprotegides: això es divideix en tres parts més o menys iguals que són l’ensenyament públic, la salut i les pensions. I diu: als països emergents, on això només arriba al 15% –en comptes del 50%– no és possible proveir aquests serveis.

Aquest llibre diu que, a partir de l’any 1913, s’ha avançat molt. I això, senyor Fontana, m’ho haurà d’admetre. A partir de l’any 13 s’inventa la seguretat social, s’inventa el sistema de salut pública, l’educació i moltes d’aquestes coses. Això s’inventa en aquest període de temps i és un actiu que el món té. Però, malgrat això, que és un transvasament, constatem que el capital continua estant a les mans dels mateixos.

Hi ha un capítol sobre el capital públic i el capital privat que és molt aclaridor, perquè diu que el capital públic és pràcticament zero, perquè el que té és el mateix que el que deu. Què passa amb el capital públic i el privat? Com que l’Estat no té diners, necessita demanar préstecs –no posa impostos als que tenen diners, no!, els demana diners. Això vol dir que els que tenen diners deixen calés a l’Estat i cobren interessos pels diners que presten. Això, si em permeteu, és una irregularitat profunda perquè, qui més té no hauria de deixar diners a l’Estat sinó pagar més impostos. Això està molt ben explicat. Ara bé, quina és la constatació? Que malgrat els avenços socials, malgrat la socialdemocràcia, malgrat que ara tornem a anar cap al creixement de les desigualtats, malgrat tot això, és possible que d’aquí a 50 anys, no dic que estiguem com l’any 1913 –quan s’assolí el màxim de desigualtats a tot el món–, però anirem enrere: anirem a més desigualtats, més importància del capital i anirem a menys importància de les rendes del treball.

—J. FONTANA: Efectivament, entre les coses que hauria de saber fer l’Estat, una hauria de ser cobrar impostos. I, efectivament, l’Estat no és capaç de cobrar impostos al capital. Hi ha una afirmació al llibre que és d’una ingenuïtat... Arriba a dir que l’Estat tampoc no pot carregar massa impostos sobre el capital perquè té competència d’altres Estats, sobretot dels petits. Home! Aquest és el problema que ara denunciava l’Obama, que les seves grans empreses estan fugint dels EUA per no pagar impostos. No em sembla una evolució positiva de cara al futur. Aquesta impossibilitat de l’Estat per establir un impost sobre el capital és preocupant.

—J. COELLO: En part és veritat el que vostè diu. En part. Perquè França s’inventa la setmana de 35 hores i avui es pregunten si poden aguantar la setmana de 35 hores. I tothom sap que a Luxemburg se’n van moltes empreses perquè no hi paguen tants impostos.

El problema que planteja en Piketty és si podem cobrar més impostos. Perquè els impostos són la manera de fer justícia social. Però quines són les limitacions? Podríem dir que no es cobren més impostos perquè els que

manegen la política de fet són també els que tenen el capital privat –que no paguen impostos– i deixen els diners a l'Estat. Com vols que se'ls posin els impostos, si són ells qui els haurien de pagar?

—**En aquest punt estaríeu d'acord tots dos?**

—J. FONTANA: Sí...

—**I Piketty?**

—J. FONTANA: Suposo. Però Piketty acaba amb un tòpic dient que el problema es resoluria si aconseguíssim tenir un impost progressiu eficaç. És a dir, que si l'impost l'ha de pagar tothom, caldria que paguessin poc...

—J. COELLO: Aquest capítol se l'hauria pogut estalviar.

—J. FONTANA: A més, és impossible. Acabo de llegir avui que en aquests moments en aquest país els capitals se'n van cap a les SICAV. Per què?

—J. COELLO: Perquè no paguen impostos.

—J. FONTANA: Per defugir els impostos, exacte. És a dir: la incapacitat d'aquests Estats per fer pagar és una incapacitat realment alarmant.

—**Piketty ofereix, com a solució, un impost sobre la riquesa. Aquesta proposta és semblant a la famosa taxa Tobin, un impost sobre les transaccions financeres?**

—J. FONTANA: No, és un impost global sobre el capital que, naturalment, exigeix que sàpigues efectivament què té cadascú i on ho té per tal de fer-lo pagar. Tot el que s'atreveix a dir és que s'hauria d'arribar a un acord europeu, però tampoc tots els capitals són a Europa...

—J. COELLO: Un apunt sobre la incidència dels impostos en l'economia: imaginem un país aïllat on tinguessin molts impostos i un altre on tinguessin molt pocs impostos. La força de l'economia seria la mateixa, perquè els recursos es generarien de la mateixa manera tot i que es repartirien de diferent manera. L'excusa de dir que, si fem una economia carregada d'impostos, la nostra economia perdria eficiència és falsa. Quin és l'argument que fan servir? La competència. El que deia vostè, senyor Fontana, fa un moment: que les empreses marxaran del meu país a un altre. Això només és veritat en part. Tindrà solució a llarg termini? Canviarà això? Crec que està canviant en la

Joaquim Coello: “Els que tenen més diners, en compte de pagar impostos, fan préstecs a l'Estat i cobren interessos”

mala direcció. Em sembla que una raó perquè això passi –i d'això el professor Fontana en sap més que jo– és que l'economia socialista i planificada de la Unió Soviètica ha perdut la batalla. En algun moment es va dir que l'economia planificada seria més eficient i s'ha demostrat que no. En el moment en què l'economia que es demostra més eficient és l'economia lliure, això té influència, perquè sembla que és l'únic model que funciona. I crec que això està en l'origen de l'actual camí cap a l'augment de les desigualtats.

—J. FONTANA: Hi ha una cosa important que es planteja Piketty. Jo reconec que, quan vaig arribar al capítol 6, on parla del flux successional, vaig estar a punt de saltar-me'l perquè es necessita valor per llegir-lo. Analitza un tema del qual estem parlant cada cop més: l'acumulació de capital en famílies. Aquest tema és molt interessant.

—J. COELLO: Absolutament fonamental.

—J. FONTANA: Si més no per estimular-te a pensar. Després pots estar-hi d'acord o no.

—J. COELLO: És que l'essència del llibre és que fa reflexionar sobre moltes coses però no hi ha un remei. Segurament perquè no existeix.

—**Però parla d'aquest impost que tots dos afirmeu que és inviable.**

—J. FONTANA: Res, això és un afegit al final per veure com se'n surt. De fet, del començament al final del llibre el concepte fonamental és que els rendiments del capital són superiors a les taxes de creixement de l'economia.

—J. COELLO: A més, ho fa molt bé. Parla de Jane Austen, d'en Balzac, del Pare Goriot...

—J. FONTANA: Sí, sí...

—J. COELLO: Ho explica molt bé. A en Balzac el preocupaven molt els diners i explica com es va fer rica la gent de les monarquies posteriors a la Revolució francesa. I parla d'aquells fragments en què un li aconsella a l'altre que no tingui cap professió que així no sortirà de pobre, que es casi

JORDI PLAY

amb una dona rica i li administre el capital.

—J. FONTANA: Una cosa important, també, és que, a diferència de la majoria dels llibres que escriuen els economistes avui dia, aquest llibre és totalment heterodox. És un llibre que, de vegades, sembla gairebé més d'història econòmica que d'economia. Gairebé, perquè després la fa servir per fer anàlisi econòmica. Però, per exemple, és un llibre sense fórmules.

—J. COELLO: És molt entenedor.

—J. FONTANA: Un avantatge sobre d'altres llibres que abusen de models simplistes és que intenta un acostament a la realitat.

—**Sobre el llibre s'han fet lectures molt diferents. Alguns economistes, columnistes o crítics el consideren molt d'esquerres i d'altres...**

—J. FONTANA: Ell comença el llibre amb una declaració. Que ell ha arribat al moll del coneixement a finals dels

anys 80, quan tot això del comunisme s'havia acabat. I, per això, no està en el seu horitzó mental.

—D'acord. Però Paul Krugman, per exemple, escrivia fa poc que a la dreta nord-americana li fan por les teories de Piketty i esmentava concretament un article de James Pet-hokoukis, de l'Institut Nord-americà de l'Empresa, en el qual aquest conservador defensava que el treball de Piketty havia de ser rebutat, perquè, en cas contrari, “es propagarà entre la intel·lectualitat i remodelarà el paisatge polític-econòmic en el qual es lliuraran totes les futures batalles de les idees polítiques”.

—J. FONTANA: Això és pel capítol de les desigualtats. Que no és nou, perquè fa anys que l'Emmanuel Saez, amb en Piketty, està publicant a la Universitat de Califòrnia aquestes teories. Per tant, això ja apareixia però no havia arribat al gran públic. El que espanta certs sectors nord-americans és el capítol sobre les desigualtats.

—J. COELLO: Clar, perquè ara van en la mala direcció. Ell explica molt bé que, en un món colonial, els capitals encara no han crescut; no s'han generat; Europa ja tenia història; Nord-amèrica, no, i inicialment les desigualtats eren més petites. Però llavors hi ha el debat de si en l'essència de l'*american way of life* o en l'*american way of economics* hi ha d'haver aquestes desigualtats perquè l'economia funcioni. Però a mi em sembla que és un reduccionisme parlar de si el llibre és de dretes o d'esquerres. Ni ho sé ni m'interessa. Ara! Hi ha una cosa que és molt clara. Ell llibre explica com són les coses, com han funcionat les coses a través de la història i com les classes privilegiades s'han autoprotegit a través dels recursos que hi havia.

—Però després de la constatació que les coses sempre han estat així al llarg de la història, hi ha aquesta tesi reaccionària que no pot canviar?

—J. FONTANA: Jo diria que és útil que constati que hi ha un 10 per cent de la població, els rics, que tenen una proporció considerabilíssima dels actius, un 60 per cent, i de vegades molt més...

—J. COELLO: Fins el 90 per cent.

—J. FONTANA: I hi ha un 30 per cent pel mig, que tenen un 30 per cent més,

J. Fontana: “Sobre els sobresous Piketty no té pietat. Demana que se'ls carreguin”. J. Coello:

i hi ha un 50 o un 60 per cent que no tenen a penes res. Aquesta és una anàlisi que la dreta normalment no farà perquè no li convé plantejar-la. És a dir, que aquesta anàlisi de les desigualtats és útil plantejar-la.

—J. COELLO: Hi ha una altra cosa que està molt bé. Diu “quins són els rics d'abans de 1913?”. Els rendistes. Gent que té rendes...

—Propietaris de terra?

—J. COELLO: Propietaris de terra o d'accions o de bons del tresor. Abans de 1913 hi havia molta gent a París —això està molt ben explicat— que tenia accions d'empreses, com Suez per exemple. D'aquest 10 per cent que parla el senyor Fontana, els rendistes eren una gran proporció. Què passa amb el temps? Si no mirem només el capital sinó les rendes, veiem aparèixer a partir dels 70 i els 80 una sèrie de gent que té grans sous. I passa una injustícia profundíssima: que la gent que

cobra grans sous és gent que té grans recursos. Avui hi ha una altra classe de gent privilegiada perquè té uns sous elevats i acumula capitals. Són aquests els que substitueixen els rendistes. Llavors la qüestió fonamental no és tant el desplaçament de les rendes de capital i les rendes de treball sinó les desigualtats que generen les rendes de capital i les desigualtats que generen les rendes de treball. Perquè, clar, hi ha un 1 per mil que tenen sous que són cent vegades superiors als de la resta de la gent. Què vol dir això? Que si havíem tingut l'esperança que el transvasament de la importància de les rendes de treball sobre les rendes de capital reduiria les desigualtats, com deia en Dante ja podem perdre “tota esperança” perquè automàticament les rendes del treball es fan injustes —es reparteixen de manera totalment desigual.

—J. FONTANA: En aquest cas Piketty no té pietat.

“Amb els sobresous aquí anem per mal camí”.

—Què proposa?

—J. FONTANA: Que es carreguin tot això dels supersous. Ho veu com un fenomen exclusivament nord-americà i no és veritat.

—J. COELLO: És europeu també.

—J. FONTANA: Aquí també funcionen els sobresous i sobrepensions...

—J. COELLO: Anem per aquest camí, sí. Però hi ha una cosa que diu que és molt important. Com es justifiquen els sobresous? Perquè aquest senyor guanya molts diners però a la seva empresa li genera molts beneficis. Això no és del tot cert. Per què? Perquè en determinades geografies hi ha gent que guanya més que altres i en determinats sectors hi ha gent que guanya molt més que d'altres de sectors diferents. Analitzem, per exemple, dos sectors com les finances i la tecnologia: la gent de la tecnologia són excel·lents però no guanyen el que guanya la gent del sector financer. Per tant, no és veritat

que aquests sous estiguin lligats a la rendibilitat d'aquelles persones. Això és bastant clar.

—**Serveix el llibre de Piketty per analitzar l'origen de la crisi de l'estat del benestar? Aquesta última crisi sembla apuntar directament a aquest estat del benestar. Això és perquè el capitalisme s'ha tornat més desvergonyat després de la caiguda del Mur?**

—J. FONTANA: Aquí hi ha un element del qual no es parla: la Guerra Freda. Hi entren moltes coses del final de la Segona Guerra Mundial, allò que els francesos anomenen “els 30 gloriosos anys de creixement” i com aquests 30 anys gloriosos es produeixen en paral·lel a la Guerra Freda. La Guerra Freda consistia a sostenir que hi havia un enemic a l'altra banda contra el qual t'has de defensar; per defensarte d'aquest enemic has de tenir la població convençuda que allò que els estàs oferint és una etapa millor. I és una etapa que, efectivament, als EUA hi ha impostos sobre el capital que funcionen; hi ha els sindicats, que juguen un paper considerable i hi ha un creixement dels nivells de vida de la gent, una prosperitat econòmica, etcètera. Als anys 70 es dona molta importància a la puja del preu del petroli però hi ha moltes més coses: en aquells moments ja és evident que no hi ha amenaça de l'altra banda, del bloc soviètic, però que encara els interessa que s'aguanti i, fins i tot, estimular-la.

D'altra banda, si alguna cosa han revelat els fets de maig del 68 és que no hi ha cap esperança d'una revolució a l'interior d'aquests països que pugui fer res. Com s'acaba maig del 68? Els estudiants diuen que es pot canviar el món mentre els sindicats pacten una pujada de sous perquè tot torni al vell ordre. A finals dels 70 i els 80 és l'època del senyor Reagan i la senyora Thatcher que diuen que “s'han acabat els sindicats, s'ha acabat el bròquil”. Per què, es pregunten, han de continuar alimentant aquestes coses per mantenir la seguretat interna si aquesta seguretat funciona igualment. És un període clar de regressió. I és aquí que surten els primers qüestionaments dels impostos alts.

Però ara parlem del capitalisme del segle XXI i ara sí que és veritat la sen-

tència de la senyora Thatcher: “No hi ha alternativa”. Estem en aquest món amb unes regles i hem de veure com ens en sortim.

—J. COELLO: Hi ha d'haver un equilibri entre el repartiment de la riquesa i l'eficiència de l'economia. Això poden semblar dos paradigmes oposats. Uns poden pensar que cal deixar-ho tot al lliure mercat, la lliure iniciativa perquè això funcioni i l'economia sigui eficient. Primer creem riquesa i després ja es repartirà. Hi ha uns altres, per contra, favorables a limitar la iniciativa privada, els preus lliures amb una economia planificada. Jo diria que, dins del món capitalista, tenim tant de camí per fer l'economia una mica menys eficient i una mica més igualitària —la desigualtat és tan gran!— que no hem de tenir massa por a prendre mesures econòmiques que vagin en la direcció del repartiment de la riquesa, en la direcció de la igualtat de la població. Crec que l'ensenyança del llibre de Piketty és que entre més eficiència i més igualtat, no es pot dubtar: apostin per la igualtat.

—J. FONTANA: Ens hauríem de curar de la idea de l'eficiència del mercat només veient on ens ha portat la darrera etapa de llibertat dels mercats: d'una banda, a la crisi del 2008 que, quan ens descuidem, tornarà a aparèixer —perquè la tendència és, una altra vegada, crear bombolles d'especulació— i, de l'altra, en el nostre cas concret de crisi financera: recordeu què va fer el nostre sistema amb els recursos que se li havien dipositat i que ara s'han hagut de pagar amb rescats. És una lliçó que fa pensar que s'havia de controlar més. Per tant, jo estic d'acord que és possible una economia eficient...

—J. COELLO: I més igualtat.

—J. FONTANA: ...i més controls. Però per això la primera regla és pagar impostos. Vaja, en línies generals és vàlid i estem d'acord que el llibre té l'avantatge que t'estimula a pensar, sense que hi hagi d'estar necessàriament d'acord.

—J. COELLO: Perquè hi ha moltes dades i poques receptes i eslògans.

—J. FONTANA: I això que les dades que hi ha al llibre són només una part, perquè la resta estan penjades a internet.

Alex Milian